

Independent News and Media Plc. og Independent Newspapers Ltd. gegn Írlandi

Dómur frá 16. júní 2005

Mál nr. 55120/00

10. gr. Tjáningarfrelsi

Bætur vegna ærumeiðinga. Stjórnámálamenn.

1. Málsatvik

Kærendur eru tvö írsk útgáfufyrirtæki, Independent News Plc. og Independent Newspapers Ltd. Síðarnefnda fyrirtækið gefur út dagblöð, m.a. Sunday Independent, og er að öllu leyti í eigu hins fyrrnefnda. Sunday Independent hefur stærsta markaðshlutdeild sunnudagsblaða.

Þann 13. desember 1992 birti Sunday Independent grein sem fjallaði m.a. um bréf frá árinu 1986 sem nýlega hefði komið fram. Átti það að hafa verið ritað til miðstjórnar kommúnistaflokks Sovétríkjanna. Var staðhæft í blaðagreininni að de Rossa, þekktur írskur stjórnámálamaður og einn forystumanna Verkamannaflokksins, hefði verið annar þeirra sem skrifaði undir bréfið. Vísaði bréfið til nýlegra aðgerða sem gripið hefði verið til vegna fjárskorts Verkamannaflokksins. Samkvæmt greininni voru aðgerðirnar ólöglegar, meðal annars rán og peningafölsun. Sagði greinin engan vafa á því að félagar í flokki de Rossa hefðu tekið þátt í slíkum aðgerðum. Hins vegar hefði ekki verið sannað að de Rossa vissi hvaðan fjármagn flokks síns kæmi. Þegar greinin birtist var de Rossa leiðtogi annars stjórnámálaflokks (the Democratic Left) og þingmaður á írsku þinginu. Um sömu mundir tók hann einnig þátt í viðræðum í kjölfar þingkosninga um stöðu og þátttöku flokks síns í ríkisstjórn.

De Rossa höfðaði meiðyrðamál gegn Independent News og krafðist miskabóta. Í réttarhöldunum leiðbeindi dómari málsins kviðdómi um eðli skaðabóta og til hvers kviðdómurinn ætti að líta við ákvörðun fjárhæðar þeirra. Lét hann meðal annars þau ummæli falla að ef kviðdómurinn myndi fallast á bótarétt de Rossa kæmu verulegar fjárhæðir til álita við bótaákvörðun. Kviðdómur féllst á að greinin hefði verið ærumeiðandi og dæmði de Rossa 300.000 írsk pund í bætur. Bótafjárhæðin, sem staðfest var af Hæstarétti Írlands, var þrefalt hærri en hæsta bótafjárhæð sem áður hafði verið staðfest af dóminum í sambærilegum málum.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur töldu bótafjárhæðina óeðlilega háa og að ekki hefðu verið fyrir hendi nægileg og skilvirk úrræði gegn slíkum ákvörðunum kviðdóma. Hefði með þessu verið brotið gegn tjáningarfrelsi þeirra skv. 10. gr.

Niðurstaða

Aðilar málsins deildu ekki um að bótaákvörðunin fæli í sér takmörkun á tjáningarfrelsi kærenda, að hún hefði verið kveðin upp í þeim tilgangi að vernda mannorð de Rossa eða að takmörkun á tjáningarfrelsi hefði væri lögmæt. Kærendur héldu því hins vegar fram að fjárhæðin væri ekki sanngjörn og meðalhófs hefði ekki verið gætt við ákvörðun þeirra.

Dómstóllinn benti á dóm sinn í máli *Tolstoy Miloslavsky gegn Bretlandi* frá 13. júlí 1995. Í ljósi þess dóms þyrfti að svara því í málinu hvort fyrir hendi hefðu verið úrræði á fyrsta dómstigi og áfrýjunarstigi gegn ósanngjörnum bótafjárhæðum sem tryggðu að meðalhófs væri gætt á milli afleiðinga bótaskylds atviks og fjárhæðar skaðabóta vegna þess. Dómstóllinn taldi nægilegt að bótaákvörðun sé talin óvenjuleg til að dómstóllinn taki til athugunar hvort aðgengileg og skilvirk úrræði séu fyrir hendi til varnar ósanngjörnum bótafjárhæðum. Þó að ærumeiðingin væri alvarleg yrði að líta til þess að bótaákvörðunin var þrefalt hærri en hæsta bótaákvörðun sem áður hafði verið staðfest af Hæstarétti í slíku máli. Þá hafði ríkið ekki getað sýnt fram á sambærilegar bótaákvæðanir eftir það. Með vísan til fordæma taldi dómstóllinn að sú bótafjárhæð sem kærendur þurftu að greiða

hefði verið það óvenjuleg, að endurskoðun dómstólsins væri nauðsynleg á því hvort úrræði kærenda til að fá hana endurskoðaða fullnægðu skilyrðum 10. gr.

Aðilar deildu um það að hvaða marki dómari gæti leiðbeint kviðdómendum um fjárhæð bóta. Dómstóllinn tók fram að ekki væri markmið sáttmálans að mæla fyrir um tiltekna alþjóðlega staðla sem ríki skyldu fylgja til að tryggja fullt samræmi í þessum efnum. Grundvallarspurningin væri hvort vernd gegn ósanngjörnum bótaákvörðunum væri fullnægjandi, með tilliti til málsmeðferðarinnar í heild sinni.

Tók dómstóllinn fram að dómari í undirrétti hefði við meðferð málsins gefið kviðdómendum tvær mikilvægar vísbendingar um fjárhæð bóta. Hann leiðbeindi kviðdómi þannig að fjárhæð bóta þyrfti að vera slík að hún myndi á sanngjarnan og skynsamlegan hátt bæta þeim sem hin ærumeiðandi ummæli beindust að það tjón sem orðið hefði á tilfinningum hans og stöðu. Matið skyldi aðeins fara fram á grundvelli staðreynda sem teldust sannaðar og líta ætti til eðlis ummælanna, stöðu þolanda, umfangs birtingar ummælanna og framkomu blaðsins á öllum stigum málsins. Hann hafði einnig lagt fyrir kviðdóminn dæmi um mál þar sem talið var um tiltölulega lítt ærumeiðandi ummæli að ræða. Var það gert til að veita kviðdóminum einhverja viðmiðun. Þá hafði hann í framhaldinu leiðbeint kviðdómi á þá leið að yrði fallist á bótarétt, þyrfti fjárhæð bótanna að vera veruleg. Með samanburði á málinu við Tolstoy-málið taldi dómstóllinn að leiðbeiningar í máli kærenda hefðu verið ítarlegri en í Tolstoy-málinu.

Fyrir Hæstarétti hafði formaður dómsins útskýrt, annars vegar, hugtakið meðalhóf í írskum lögum. Benti hann á að það að finna fullnægjandi jafnvægi á milli andstæðra stjórnarskrárvarinna réttinda (tjáningarfrelsis og æru) byggðist á meðalhófsmælikvarða sem mælt er fyrir um í írskum lögum og endurspeglaði meðalhófsmælikvarða Mannréttindasáttmálans. Hins vegar útskýrði dómsformaðurinn, nokkuð ítarlega, hina óvenjulegu og eindregnu helgi sem einkennir bótaákvörðanir kviðdóma. Þá sagði hann að írskir áfrýjunardómstólar hefðu verið tregir til að endurskoða þær. Var hann ósammála þeirri endurskoðun sem fram fór fyrir breskum dómstólum á bótaákvörðunum kviðdóma þar sem hann taldi að slík endurskoðun myndi rýra þessa helgi bótaákvörðana kviðdóma og myndi leiða til þess að áfrýjunardómstólar myndu fremur byggja á ákvörðun dómara en kviðdóms. Þannig væri aðeins unnt að breyta bótaákvörðun kviðdóms ef áfrýjunardómstóll væri svo sannfærður um að bótaákvörðunin væri ekki í samræmi við það tjón sem orðið hafði, að enginn skynsamlegur kviðdómur hefði ákveðið slíkan bótarétt.

Mannréttindadómstóllinn benti á að Hæstiréttur hefði litið til þó nokkurra atriða sem skipt gátu máli, m.a. alvarleika ærumeiðingarinnar, áhrifa á de Rossa og á viðræður um myndun ríkisstjórnar hans í kjölfar þingkosninga sem stóðu yfir þegar greinin var birt. Þá hefði einnig verið litið til umfangs birtingarinnar, háttsemi Independent News og Media og þess að de Rossa hefði þurft að þola tímafreka málsmeðferð fyrir dómstólum. Með tilliti til þessara atriða hafði Hæstiréttur komist að því að kviðdóminum hefði verið lögmætt að nýta bótaramma til fulls og ákvarða þannig 300.000 pund í skaðabætur.

Fjárhæðin væri vissulega há, en hafa yrði í huga að ærumeiðingin hefði verið alvarleg og meðal annars verið gefið í skyn að de Rossa hefði tengsl við eða hefði liðið alvarlega glæpi, og væri samþykkur gyðingahatri og harðstjórn kommúnista. Með tilliti til þeirrar grundvallarreglu skaðabótaréttar að fjárhæð þeirra skyldi vera sanngjörn og skynsamleg og í hlutfallslegu samræmi við það tjón sem athöfnin sem hún átti að bæta leiddi til, hafði Hæstiréttur ekki fallist á að bótafjárhæðin sem kviðdómur ákvað, hefði farið fram úr því sem skynsamur og sanngjarn kviðdómur hefði ákveðið. Þá taldi Hæstiréttur fjárhæðina ekki í ósamræmi við það tjón sem de Rossa varð fyrir. Að lokum, með tilliti til málsatvika, sérstaklega mælikvarðar Hæstaréttar, og þess svigrúms til mats sem aðildarríki hafa í þessu sambandi, taldi dómstóllinn ekki hafa verið sýnt fram á að þau úrræði sem verndað gætu gegn ósanngjörnum bótaákvörðunum kviðdóma væru ófullnægjandi eða óskilvirk.

Var því ekki brotið gegn 10. gr.

Einn dómari skilaði séráliti